

Η χαμένη Άνοιξη επανέρχεται

Άρης Μαραγκόπουλος, *Η μανία με την Άνοιξη*,
Αθήνα, Τόπος, 2009, σελ. 345.

Στη δεύτερη επεξεργασμένη αυτή έκδοση του μυθιστορηματός του, ο Άρης Μαραγκόπουλος έκρινε σκόπιμο να προσθέσει ένα πολύ χρήσιμο προλογικό σημείωμα («Μου είχαν πει ότι ζει ανάμεσά μας»), στο οποίο ξεκαθαρίζει τη «σχέση» του με τη Φλώρα, την κεντρική ηρωίδα στη *Χαμένη Άνοιξη* (1976) του Στρατή Τσίρκα αλλά και το ιστορικό πρόσωπο που ενέπνευσε τον συγγραφέα τον *Ακυβέρνητων πολιτειών*. Ο νεότερος συγγραφέας δεν το κρύβει ότι το μυθιστόρημά του είναι ο καρπός ενός έρωτα, που κυοφορήθηκε για περισσότερο από τριάντα χρόνια, από τη στιγμή δηλαδή που γοητεύτηκε από την πλασματική ηρωίδα και από το ίδιο το μυθιστόρημα του Τσίρκα έως την ώρα που κατάφερε να ολοκληρώσει τη δική του *Μανία με την Άνοιξη*. Μάλιστα ομολογεί ότι η «πραγματική» Φλώρα για τον ίδιον δεν είναι η όμορφη γυναίκα που ενέπνευσε τον Τσίρκα (την οποία ουδέποτε επιδίωξε να συναντήσει, αν και γνώριζε ότι κατοικούσε στη γειτονιά του), αλλά η μυθοποιημένη, λογοτεχνική μορφή της. Αν η *Χαμένη Άνοιξη* του Στρ. Τσίρκα έμεινε το πρώτο, μάλλον παραγνωρισμένο, μέρος της ανολοκλήρωτης μυθιστορηματικής τριλογίας με τίτλο «Δίσεχτα χρόνια», που παρέμεινε στη σκιά των επιβλητικών *Ακυβέρνητων πολιτειών*, ο Α. Μαραγκόπουλος θέλησε να το επαναφέρει στο φως και να του δώσει συνέχεια και προέκταση μέσα από το δικό του μυθιστόρημα. Θέλησε να «αναστήσει» την «αισθαντική» Φλώρα, να διηγηθεί την ιστορία της και παράλληλα να αναδιφήσει «στην ιστορία πολλών άλλων ανθρώπων», και ειδικά «όλων εκείνων που επιμένουν να προσδοκούν μια Άνοιξη παρά και ενάντια στους δύστροπους καιρούς».

Ας θυμηθούμε ότι το τελευταίο μυθιστόρημα του Στρ. Τσίρκα τοποθετεί τη δράση του στην Αθήνα τον Ιούλιο του 1965, όταν η κυβέρνηση του Γ. Παπανδρέου εξωθείται από το Παλάτι σε παραίτηση, για να ακολουθήσουν νέες πολιτικές ταραχές, που διευκολύνουν την επικράτηση της επταετούς δικτατορίας δυο χρόνια αργότερα. Τα πολιτικά πράγματα του Ιουλίου του 1965 μυθοποιούνται αρκετά αποτελεσματικά και δίνονται από τη σκοπιά των δυο κεντρικών αφηγηματικών προσώπων και εστιαστών της *Χαμένης Άνοιξης*, του πολιτικού εξόριστου Αντρέα, που μόλις είχε επαναπατριστεί τότε, ύστερα από δεκαοχτώ χρόνια περιπλάνησης σε ξένες πολιτείες (από το Παρίσι, την Πράγα, τη Βουδαπέστη και τη Σόφια έως τη Μόσχα και την Τασκένδη), και της αισθαντικής Φλώρας, η οποία θυμίζει άλλες εξωτικές, ερωτικές, σαρκικές και γενικά προσγειωμένες ηρωίδες των *Ακυβέρνητων πολιτειών*, όπως την Έμμη, που έχουν ως προτεραιότητά τους να απορροφήσουν τις γήινες απολαύσεις της ζωής και παράλληλα αποβλέπουν να δείξουν από μια δική τους σκοπιά τα πολιτικά και κοινωνικά πράγματα της εποχής τους. Η *Χαμένη Άνοιξη* κορυφώνεται με τη δολοφονία και την κηδεία του φοιτητή Σωτήρη Πέτρουλα κατά τη διάρκεια των διαδηλώσεων που ακολούθησαν την αναγκαστική παραίτηση του Γ. Παπανδρέου. Η κηδεία εξελίσσεται σε μεγαλειώδη συγκέντρωση διαμαρτυρίας κατά του καθεστώτος, ενώ ο Μίκης Θεοδωράκης αποχαιρετά το «γελαστό παιδί» με την αισιόδοξη πρόβλεψη ότι η θυσία του θα φέρει τη

«Μεγάλη Άνοιξη». Βέβαια, η πρόβλεψη αυτή ακυρώθηκε με τον χειρότερο τρόπο από τη δικτατορία των συνταγματαρχών.

Μπορεί η *Χαμένη Άνοιξη* να μην έχει τη σύνθετη αφηγηματική τέχνη των *Ακυβέρνητων πολιτειών*, αφού ο συγγραφέας βιάζεται να καταθέσει αυτούσια τα πολιτικά γεγονότα που τρέχουν, χωρίς να τα μεταποιεί σημαντικά ή χωρίς να νιώθει την ανάγκη να τα συγκαλύψει με τον μανδύα της μυθοπλασίας. Ωστόσο, πρόκειται για αξιόλογο μυθιστόρημα, που προσέχθηκε από νωρίς από λογοτέχνες και κριτικούς (λ.χ., από τους Τ. Σινόπουλο, Γ.Π. Σαββίδη, Δ. Μαρωνίτη κ.ά.).

Τριάντα περίπου χρόνια από την έκδοση της *Χαμένης Άνοιξης*, ο Άρης Μαραγκόπουλος είναι πια έτοιμος να συνθέσει τη δική του *Μανία με την Άνοιξη*, για να μυθοποιήσει το πολιτικό κλίμα από τη μεταπολίτευση του 1974 και εξής, την κατάσταση του παρατεταμένου «εμφύλιου πανικού» και την επιβίωση του «αρχαίου θυμού». Επαναφέρει εδώ τον εμβληματικό αφηγηματικό του ήρωα, τον «απόκοσμο» Βενιαμίν Σανιδόπουλο, και παράλληλα «δανείζεται» την κεντρική ηρωίδα της *Χαμένης Άνοιξης*, τη Φλώρα. Οι δρόμοι των δυο πρωταγωνιστών διασταυρώνονται σε ένα «απομονωμένο νησί του Αιγαίου» τον Αύγουστο του 2000, όπου η εξηντάχρονη και άκρως πολιτικοποιημένη πια Φλώρα έχει στήσει έναν περίεργο «γυναικείο Συνεταιρισμό», που θυμίζει σοβιέτ. Έτσι, οι θερινές διακοπές του Σανιδόπουλου και της παρέας του μετατρέπονται σε πολιτικό θρίλερ: τρομοκρατικές ενέργειες και διαδηλώσεις αναστατώνουν το νησί και αναβιώνουν φαντάσματα του παρελθόντος. Τελικά, η οργάνωση διαλύεται, ενώ η Φλώρα πέφτει νεκρή από τα πυρά αστυνομικού.

Ο Α. Μαραγκόπουλος αξιοποιεί με ποικίλους τρόπους τη *Χαμένη Άνοιξη* και γενικότερα τη νεότερη πεζογραφία (έχοντας ήδη διατρέψει σε μονογραφία του στο κορυφαίο μυθιστόρημα του ευρωπαϊκού μοντερνισμού, τον *Οδυσσέα* του James Joyce). Η χρήση της πολυεστίασης τον βοηθά να δείξει τα πράγματα από τις διαφορετικές αφηγηματικές σκοπιές της Φλώρας και του Σανιδόπουλου, στις οποίες συχνά εγκιβωτίζονται επιμέρους μεταδιηγήσεις για δράματα και περιστατικά του παρελθόντος, κυρίως από τις περιόδους του Εμφυλίου, των μετεμφυλιακών χρόνων και της επταετούς δικτατορίας. Η Μαρία, φίλη του Σανιδόπουλου, διαβάζει τη *Χαμένη Άνοιξη*, για να γνωρίσει τη μυθική όσο και πραγματική Φλώρα. Η τελευταία παύει πια να είναι η «δανεική» ηρωίδα του Τσίρκα, αφού στη *Μανία με την Άνοιξη* αναδεικνύεται σε αυτόνομη και ολοζώντανη παρουσία, εξελίσσεται σημαντικά και ασκεί μεγάλη επιβολή, γοητεία ή φόβο στον περίγυρό της. Παρόλο που είναι πάνω από εξήντα χρόνων, παραμένει ερωτική μορφή και παρασύρει σε ερωτικά συμπλέγματα τόσο τον Σανιδόπουλο όσο και τη νεότερη συνονομάτη της. Ωστόσο, αντίθετα με ό,τι συμβαίνει στη *Χαμένη Άνοιξη*, όπου η τριαντάρα Φλώρα ενδιαφερόταν μόνο για το ποτό και το σεξ, στο πιο πρόσφατο μυθιστόρημα περιορίζει τις ηδονικές απολαύσεις για να αναπτύξει πολιτική δράση, όπως την αντιλαμβάνεται η ίδια, για να εξορκίσει τις στοιχειωμένες φωνές των νεκρών και να πάρει εκδίκηση.

Η *Μανία με την Άνοιξη* είναι, κατά τη γνώμη μου, από τα πιο αξιόλογα μυθιστορήματα των τελευταίων χρόνων. Αφενός, γοητεύει και κερδίζει η «συνομιλία» του Α. Μαραγκόπουλου με την όψιμη *Χαμένη Άνοιξη* του Στρ. Τσίρκα· και αφετέρου, ο νεότερος συγγραφέας κατορθώνει να μυθοποιήσει πειστικά όψεις από την Ελλάδα των

τελευταίων χρόνων και να ασκήσει μέσω του Σανιδόπουλου δριμεία κριτική στη «βολεμένη Ελλαδίτσα» και στον κακόμοιρο Έλληνα της μικροκομπίνας και της διάψευσης. Πάνω απ' όλα, όμως, έχουμε να κάνουμε με ένα πολιτικό μυθιστόρημα, που επικεντρώνεται στον «εμφύλιο θυμό», στα εθνικά και πολιτικά αδιέξοδα του σύγχρονου Έλληνα, καθώς αυτός βρίσκεται σε διαρκή αναμέτρηση με εφιάλτες του πρόσφατου παρελθόντος και με προβλήματα του ιστορικού παρόντος. Έχω την αίσθηση ότι ο Α. Μαραγκόπουλος κατόρθωσε να κερδίσει το απαραίτητο στοίχημα της αληθοφάνειας και να αποδώσει μέσω της μυθοπλασίας τη «μανία με την Άνοιξη» και παράλληλα τη «χαμένη Άνοιξη» της γενιάς του, της «ανώφελης» ή σπαταλημένης γενιάς της Φλώρας (της δικτατορίας) αλλά και του Σανιδόπουλου (της μεταπολίτευσης).

Λευτέρης Παπαλεοντίου, περ. *Εντευκτήριο*, τ. 86, 07-09.2009.